

необхідно здійснювати з урахуванням багатовекторності зв'язків, як складову частину світового господарства, орієнтовану на його норми та правила. Необхідно послідовно зміцнювати ринкові засади інтеграції, розбудовувати підприємницькі, страхові і банківські структури на основі їх практичної взаємодії.

Висновки. Отже, світовий ринок страхових послуг представляє інституціональне утворення в глобальному конкурентному середовищі, де під впливом лібералізації здійснюється діяльність страховиків різного рівня.

Інтеграція страхування визначається як взаємопроникнення та переплетіння національних страхових процесів для створення цілісного страхового ринку, що сприяє збільшенню щільності зв'язків між країнами в галузі страхування й супроводжується зближенням їх організаційних систем. Факторами, які впливають на розвиток страхового ринку України, необхідно вважати наступні: глобалізацію світової економіки, лібералізацію торгівлі страховими послугами, інтеграційні процеси на страхових ринках, а також багатовекторність розвитку України.

Світовий ринок страхових послуг характеризується стійким зростанням, зміною географічної структури та лідерів ринків, формуванням інтеграційних об'єднань, присутністю іноземного капіталу на національних ринках, різною динамікою розвитку. Для розвинених країн характерною рисою є переважання ринку страхування життя у порівнянні з іншими видами страхування. У країнах, що розвиваються, більший розвиток отримали ризикові види страхування.

Інтеграцію українського страхового ринку у світовий необхідно будувати з урахуванням багаторівневої моделі взаємин, на ділових міждержавних програмах і конкретних проектах, що передбачають чіткі взаємні зобов'язання учасників і обґрунтовані механізми їх реалізації.

Література

1. Барановський О.І. Розвиток страхового бізнесу в Україні / О.І. Барановський // Фінанси України. – 2007. – № 8. – С. 85–93
2. Ткаченко Н.В. Фінансова стійкість страхових компаній в умовах глобалізації / Н.В. Ткаченко // Фінанси України. – 2010. – № 3. – С. 82–91
3. Офіційний сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua>.
4. Коваль В.В. Перспективи розвитку страхового ринку в Україні [Електронний ресурс] / В.В. Коваль, В.М. Бондаренко. – Режим доступу : <http://intkonf.org/>

Надійшла 05.10.2011

УДК 338

В. Л. КАРПЕНКО, Т. С. ФЕСЕНКО, К. В. ДУДАР

Хмельницький національний університет

АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті аналізується стан та основні тенденції розвитку банківської системи України. Досліджується рівень розвитку вітчизняного банківського сектору.

This article analyzes the status and main trends in the banking system of Ukraine. The level of development of the domestic banking sector.

Ключові слова: банківська система, ринок банківських послуг, тенденції розвитку, структура банківського сектору.

Постановка проблеми. Банки – один із головних інструментів здійснення економічних реформ, одна з найважливіших структур ринкової економіки. Становлення і розвиток банківської системи в Україні, забезпечення на ділі її ефективної підтримки з боку держави – одне з пріоритетних завдань економічної політики на сучасному етапі. Перехід України до ринкових відносин диктує необхідність створення ефективної банківської системи і проведення Національним банком дієвої грошово-кредитної політики, яка б краще стимулювала розвиток нових економічних процесів. Переліченими вище обставинами зумовлений інтерес до аналізу ситуації на ринку банківських послуг України.

Аналіз останніх публікацій. Проблеми розвитку банківського сектору економіки висвітлюють українські і зарубіжні вчені: М. Алексеєнко, В. Базилевич, В. Гесць, О. Дзюблюк, Ж. Довгань, В. Міщенко, А. Мороз, П. Роуз, М. Савлу та інші. Наукові розробки авторів присвячені проблемам підвищення конкурентоспроможності банківського сектору, присутності іноземного капіталу в банках, регулювання банківської діяльності та ін.

Метою статті було провести дослідження та визначити основні тенденції розвитку ринку банківських послуг України.

Виклад основного матеріалу. Розвинута банківська система є необхідною умовою нормального функціонування економіки, тобто функціонування суб'єктів господарської діяльності та державного

бюджету. Лише через досконалу банківську систему можна здійснити реструктуризацію економіки в цілому. Крім того, надійний і розвинений банківський сектор відіграє надзвичайно важливу роль у стабілізації економіки країни.

Проаналізуємо стан банківської системи України за I квартал 2011 р. Отже, за даний період жодному банку не було надано ліцензію НБУ на здійснення банківських операцій, також в жодному банку не було відкликано ліцензію. Як наслідок, станом на 01.01.2011 р. ліцензію НБУ на здійснення банківських операцій мали 176 банків.

Структура банківського сектора України представлена в таблиці 1.

Таблиця 1

Структура банківського сектора України		
Показник	01.01.10	01.01.11
Кількість зареєстрованих банків	197	194
Кількість діючих банків	182	176
З них: з іноземним капіталом	51	55
В т.ч. з 100% іноземним капіталом	18	20
Частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків, %	35,8	40,6

За результатами I кварталу 2011 р. сукупний обсяг активів українських банків збільшився на 52,95 млрд грн (або на 5,6%) і склав 995,0 млрд грн станом на 01.04.2011 р. Порівняно з розміром активів на кінець I кварталу 2010 р., вони зросли на 13,7% (або на 120,0 млрд грн). Деталізацію окремих агрегованих балансових показників наведено в таблиці 2.

Протягом I кварталу 2011 р. продовжилось зростання кредитно-інвестиційного портфелю та грошових коштів банків України. Зокрема, за результатами I кварталу розмір кредитів клієнтів (за вирахуванням сформованих під них резервів) збільшився на 1,8% (або на 11,1 млрд грн). Залишки грошових коштів зросли на 7,8% (або на 10,3 млрд грн).

В першому кварталі продовжилось зростання обсягів інвестицій банків у цінні папери. Так, станом на 01.04.2011 р. розмір торгових цінних паперів склав 10,1 млрд грн, що на 2,5 млрд грн (+32,9%) більше, ніж на початок року. Цінні папери в портфелі банку на продаж склали на кінець I кварталу 2011 р. 65,0 млрд грн, що на 4,9 млрд грн (+8,1%) більше, ніж на початок року.

Таблиця 2

Сукупні активи банківської системи, млн грн.					
Балансові показники	В цілому по системі				
	01.04.10	01.07.10	01.10.10	01.01.11	01.04.11
Грошові кошти та їх еквіваленти	105 614	120 310	121 536	131 666	142 040
Торгові цінні папери	4 462	4 565	6 451	7 624	10 139
Кошти в інших банках	32 195	30 360	30 476	36 423	41 431
Кредити та заборгованість клієнтів	605 721	593 702	606 003	610 910	622 009
Цінні папери в портфелі банків на продаж	30 998	38 932	51 285	60 160	65 044
Основні засоби та нематеріальні активи	36 995	37 103	37 654	39 554	39 593
Інші фінансові активи	29 952	24 831	26 146	20 317	38 752
Інші активи	29 029	35 452	37 947	35 431	36 026
Усього активів	874 965	885 256	917 497	942 084	995 033

Кошти в інших банках склали 41,4 млрд грн що на 13,7% більше, ніж на початку року. Вартість основних засобів протягом I кварталу 2011 р. залишалась відносно стабільною.

Таблиця 3

Динаміка структури банківської системи					
Балансові показники	В цілому по системі				
	01.04.10	01.07.10	01.10.10	01.01.11	01.04.11
Грошові кошти та їх еквіваленти	12,1%	13,6%	13,2%	14,0%	14,3%
Торгові цінні папери	0,5%	0,5%	0,7%	0,8%	1,0%
Кошти в інших банках	3,7%	3,4%	3,3%	3,9%	4,2%
Кредити та заборгованість клієнтів	69,2%	67,1%	66,0%	64,8%	62,5%
Цінні папери в портфелі банків на продаж	3,5%	4,4%	5,6%	6,4%	6,5%
Основні засоби та нематеріальні активи	4,2%	4,2%	4,1%	4,2%	4,0%
Інші фінансові активи	3,4%	2,8%	2,8%	2,2%	3,9%
Інші активи	3,3%	4,0%	4,1%	3,8%	3,6%

Як можна побачити з графіка суттєвих структурних зрушень не спостерігається. Також можна простежити в I кварталі 2011 р. динаміку до зниження частки кредитів у активах системи. Так, станом на 01.04.2011 р. їх частка дорівнювала 62,5%, що на 2,3 п.п. менше, ніж на початок I кварталу, та на 6,7 п.п. менше, ніж станом на 01.04.2010 р. Дещо уповільнились темпи зростання частки грошових коштів, яка за підсумками I кварталу дорівнює 14,3%. Продовжились динаміки до скорочення частки кредитів в загальних активах банківської системи свідчить про те, що очікуване зростання кредитування банками України ще не відбулось.

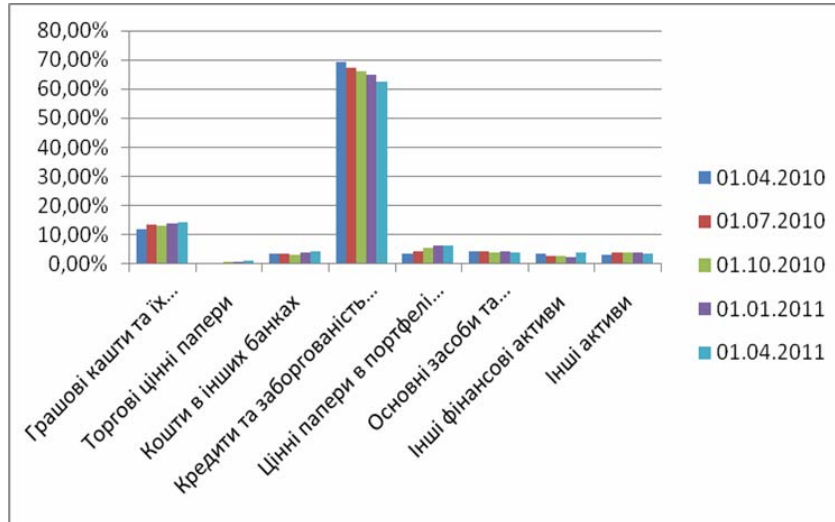

Рис. 1. Динаміка структури банківської системи

Сукупний обсяг зобов'язань українських банків складав 856,6 млрд грн станом на кінець I кварталу 2011 р., що на 52,2 млрд грн (або на 6,5%) більше, ніж на початок року та на 108,4 млрд грн (або на 14,5%) більше, ніж на кінець I кварталу 2010 р. Деталізацію окремих складових зобов'язань банків наведено у таблиці 4.

Таблиця 4

Сукупні зобов'язання банківської системи, млн грн.

Назва банку	В цілому по системі				
	01.04.10	01.07.10	01.10.10	01.01.11	01.04.11
Кошти банків	260 073	246 020	241 952	249 519	247 771
Кошти юридичних осіб	133 075	140 516	156 232	164 372	182 142
Кошти фізичних осіб	221 902	242 967	260 451	275 075	291 122
Інші залучені кошти	46 168	45 594	46 424	43 010	42 686
Інші фінансові зобов'язання	30 251	26 847	26 207	16 960	35 973
Інші зобов'язання	56 774	56 150	53 430	55 423	56 904
Усього зобов'язань	748 243	758 093	784 695	804 359	856 599

Як бачимо, за результатами I кварталу 2011 р. відбулось зниження коштів банків та зростання коштів клієнтів – фізичних та юридичних осіб. Так, станом на кінець I кварталу 2011 р. кошти банків склали 247,7 млрд грн, що на 1,7 млрд грн (або на 0,7%) менше, ніж на початок року.

Кошти клієнтів – юридичних осіб склали на кінець I кварталу 182,1 млрд грн, що на 17,8 1 млрд грн (або на 10,8%) більше, ніж на початок року та на 49,0 млрд грн (або на 36,9%) більше, ніж на кінець I кварталу 2010 р.

Кошти клієнтів – фізичних осіб склали на кінець I кварталу 291,1 млрд грн, що на 16,0 млрд грн (або на 5,8%) більше, ніж на початок року та на 69,2 млрд грн (або на 31,2%) більше, ніж на кінець I кварталу 2010 р.

Інші залучені кошти склали 42,7 млрд грн, інші фінансові зобов'язання та інші зобов'язання –

35,9 млрд грн та 56,9 млрд грн відповідно. Розмір даних статей активів залишився майже на тому самому рівні, що й на початок року.

На рисунку 2 відображена динаміка структури зобов'язань українських банків.

Частка коштів клієнтів – фізичних осіб залишилась відносно стабільною і на кінець кварталу складала 34,0%. Частка коштів юридичних осіб зросла всього на 0,9 п.п. і складала 21,3% станом на 01.04.2011 р. За статтями зобов'язань «Інші залучені кошти» та «Інші зобов'язання» спостерігалось зниження частки в

темпах, що не перевищували 0,3 п. п., тому можна зробити висновок про відносну стабільність їх питомої ваги. В той же час, більше ніж вдвічі зросла частка інших фінансових зобов'язань.

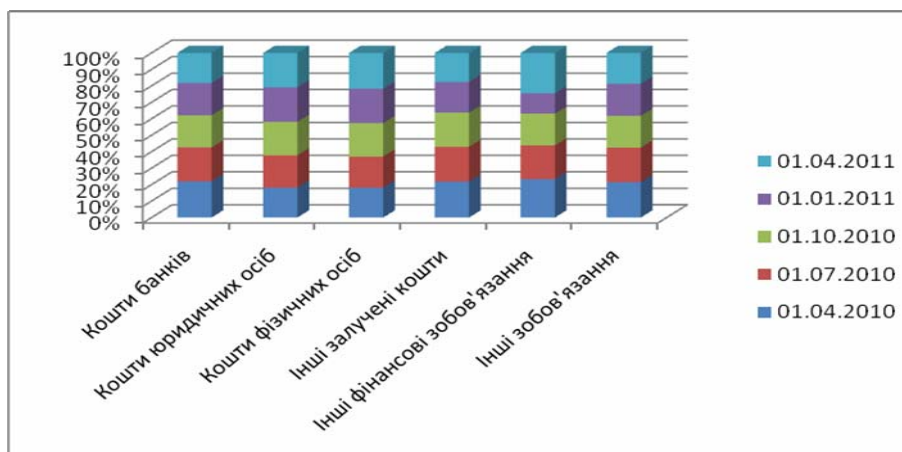

Рис. 2 Динаміка структури зобов'язань банківської системи

Проаналізуємо депозити за секторами економіки. Всього за секторами економіки, в тому числі серед нерезидентів, станом на кінець I кварталу 2011 р. банками було залучено депозитів на суму 502,8 млрд грн, що на 38,5 млн грн (або на 8,3%) більше, ніж на кінець 2010 р. (464,3 млрд грн). Структура залучених депозитів у розрізі секторів економіки представлена на рисунку 3.

За результатами I кварталу 2011 р. більше половини залучених депозитів продовжує припадати на домогосподарства (інші сектори економіки), їх частка складає 58,4%, що на 1,3 п.п. менше, ніж на початок кварталу.

Депозити, залучені серед не фінансових корпорацій, продовжують становити близько четвертої частини всіх депозитів. Частка решти секторів економіки складає 16,8%.

Рис. 3. Структура залучених депозитів у розрізі секторів економіки

Проаналізуємо капітал українських банків. За результатами I кварталу 2011 р. сукупний розмір капіталу українських банків складав 138,4 млрд грн, що на 0,7 млрд грн (або на 0,5%) більше, ніж станом на 01.01.2011 р. Деталізацію окремих складових капіталу українських банків наведено у таблиці 5.

Таблиця 5

Сукупний капітал банківської системи

Показник	В цілому по системі				
	01.04.10	01.07.10	01.10.10	01.01.11	01.04.11
Статутний капітал	128 390	133 203	139 959	145 857	147 062
Резерви, капіталізовані дивіденди та інші фонди	16 694	13 493	13 030	13 012	13 775
Резерви переоцінки цінних паперів	11 027	11 024	11 312	12 102	12 302
Прибуток/Збиток минулих років	-30 844	-29 341	-28 887	-28 620	-43 415
Прибуток/Збиток поточного року	-4 423	-8 306	-9 999	-13 027	-211
Інший власний капітал	5 877	7 089	7 387	8 400	8 920
Усього власного капіталу	126 721	127 162	132 802	137 725	138 435

Як бачимо, статутний капітал по банківській системі в цілому і надалі перевищує сукупний розмір власного капіталу, що зумовлено накопиченим збитком минулих років у розмірі 43,4 млрд грн, або 23,8% власного капіталу.

Розглянемо десять найприбутковіших банків України за результатами I кварталу 2011 р. таблиця 6.

З даної таблиці можна побачити, що найбільш прибутковими банками є Приватбанк (434, 65 млн грн) та ОТП Банк (269,51 млн грн). На третьому місці розташувався банк ¾ з прибутком, що складає 226,30 млн грн.

Із загального розміру прибутків 1,5 млрд грн (або 82,8%) припадає на 10 найприбутковіших банків.

Таблиця 6

Десять найприбутковіших банків України за результатами I кварталу 2011 р.

Група	Назва банку	Розмір прибутку банку, млн грн.
1	Прибатбанк	434,65
1	ОТП Банк	269,51
4	Банк 3/4	226,30
1	Ощадбанк	126,61
2	Сітібанк (Україна)	125,41
1	ВТБ Банк	117,49
2	ІНГ Банк Україна	77,32
1	Фінанси та кредит	65,09
2	Дочірній банк Сбербанку Росії	56,99
3	Кліринговий дім	46,10
	Усього	1 545,48

Доходи банків за підсумками I кварталу 2011 р. склали 32, 743 млрд грн і були більшими, ніж за результатами I кварталу 2010 р., на 1,7% (553 млн грн), однак вони були меншими на 10,0% (3,6 млрд грн), ніж за I квартал 2009 р. Відбулось скорочення процентних доходів порівняно з результатами I кварталу 2010 та 2009 рр. на 0,3% та 15,4% відповідно. Розмір комісійних доходів зріс до рівня I кварталу 2009 р. і дорівнював 3,9 млрд грн. Торгівельні доходи збільшились за результатами I кварталу 2011 р. порівняно I кварталом 2010 р. на 20,6%.

Таблиця 7

Динаміка доходів банківської системи, млн грн.

Показник	2009		2010		2011	
	млн. грн.	%	млн грн.	%	млн грн.	%
Процентні доходи	32441	89,2	28205	87,6	28123	85,9
Комісійні доходи	3914	18,8	3401	10,6	3914	12,0
Торгівельний дохід	34	0,1	585	1,8	706	2,2
Всього доходів	36389		32190		32743	

Структура доходів банківської системи представлена на рисунку 4.

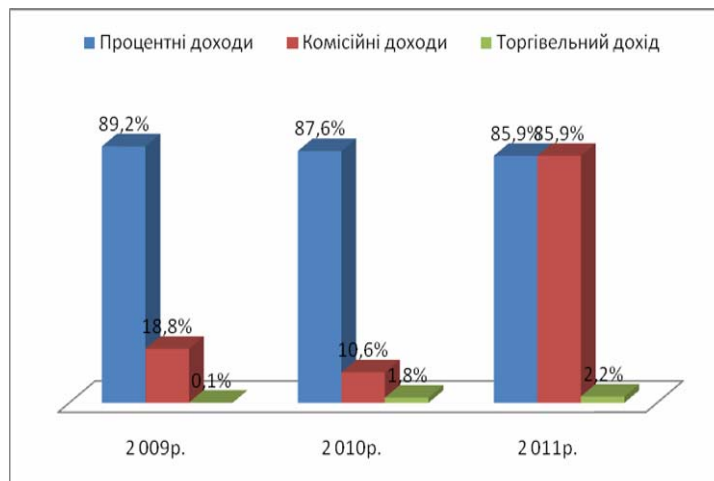

Рис. 4. Структура доходів банківської системи

В структурі доходів проявляється тенденція до скорочення частки процентних доходів: так, за результатами I кварталу 2011 р. їх частка складала 85,9%, в той час як за аналогічний період 2010 та 2009 рр. вона дорівнювала 87,6% та 89,2% відповідно.

Висновки. Отже, на основі здійсненого аналізу можна зробити висновки, що незважаючи на позитивну динаміку, рівень розвитку вітчизняного банківського сектору залишається, за європейськими мірками, відносно низьким.

Ринок банківських послуг України має як позитивні, так і негативні тенденції розвитку.

Позитивні:

-зниження темпів погіршення якості кредитних портфелів внаслідок стабілізації фінансового положення існуючих позичальників і помірної активізації кредитування при більш грамотній оцінці ризиків, ніж в до кризовий період;

- видача короткострокових кредитів корпоративним клієнтам на фінансування торгівлі і оборотних операцій;

-активізація продажів проблемних активів колекторним компаніям;

-зниження збитковості банків більш ніж в три рази: якщо в 2009 році сукупний збиток НБУ склав 38,5 млрд грн, то за підсумками листопада 2011 року він скоротився до 9,4 млрд грн;

-зростання вартості застав через ріст економіки приведе до вивільнення резервів, формування яких є основною причиною збитків банків;

-поліпшення платіжної дисципліни клієнтів завдяки стабілізації їх фінансового стану, і необхідності здобуття нових кредитів в майбутньому;

-стабільність курсу гривні впродовж 2011 року;

-курс на консолідацію банківського сектору: постанова НБУ №273 і законопроект № 0884 передбачає обов'язкове збільшення регулятивного капіталу банків.

Негативні:

-дорога і малоефективна державна підтримка проблемних банків;

-витіснення кредитування реальної економіки (на реальний сектор припадає всього 20- 25% кредитів);

-рефінансування НБУ комерційних банків на суму близько 80 млрд грн, велика частина якої не повернена банками;

-погана банківська репутація: українська банківська система займає 137-е місце по надійності серед 139 учасників рейтингу конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму;

-збільшення частки російського капіталу: четверті російських банків (ВТБ, ПІБ, Альфа, Дочірній банк Ощадбанку Росії) належить більше 10% активів БС України, більше 8% власного банківського капіталу, більше 14% корпоративного кредитного портфеля, 7% кредитного портфеля фізичних осіб.

Література

1. Основні показники діяльності банків України станом на 01.01.2009 року // Вісник НБУ. – 2011. – № 3. – С. 49–71.

2. Основні показники діяльності банків України станом на 01.01.2010 року // Вісник НБУ. – 2011. – № 3. – С. 49–71.

3. Основні показники діяльності банків України станом на 01.01.2011 року // Вісник НБУ. – 2011. – № 3. – С. 49–71.

Надійшла 05.10.2011

УДК 336.717

М. Г. ОЛЕЩУК

Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України», м. Суми

ОЦІНКА РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ ДЛЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

У статті розглянуто специфічні особливості проведення оцінки рівня конкурентоспроможності банківських послуг для фізичних осіб. Представлено існуючі методи оцінки конкурентоспроможності послуг залежно від різних класифікаційних ознак. Запропоновано заходи щодо оцінки рівня конкурентоспроможності банківських послуг для фізичних осіб.

The article describe specific features to assess the competitiveness of banking services for individuals. The existing methods for evaluating the competitiveness of services in case of different classification attributes was presented. The other offered some measures to assess the competitiveness of banking services for individuals.

Ключові слова: конкурентоспроможність, банківські послуги, методи оцінки, класифікація методів.

Постановка проблеми. Динамічність ринку банківських послуг та загострення конкуренції на